

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва та бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Петрущак Любомир Ігорович

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В КОМЕРЦІЙНИХ
БАНКАХ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ
Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФМСчм-21
Петрущак Л. І.

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент Дерманська Л. В.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ.....	6
1.1. Сутність кредитного ризику та його роль у діяльності комерційних банків.....	6
1.2. Теоретичні підходи до управління кредитними ризиками.....	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ.....	16
2.1. Оцінка стану кредитного портфеля та основних показників кредитного ризику.....	16
2.2. Практика управління кредитними ризиками у провідних банках України.....	23
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ.....	28
3.1. Інструменти запобігання та зниження кредитних ризиків.....	28
3.2. Впровадження інноваційних ризик-орієнтованих методів у діяльності банків.....	36
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку фінансового сектору характеризується високим рівнем динамічності, невизначеністю економічних процесів та підвищеною вразливістю банківської системи до зовнішніх та внутрішніх ризиків. У таких умовах особливої актуальності набувають питання управління кредитними ризиками, адже саме кредитні операції становлять основу діяльності більшості комерційних банків і формують значну частину їхніх активів. Ефективність управління кредитними ризиками безпосередньо впливає на фінансову стабільність банківських установ, їхню конкурентоспроможність, рівень ліквідності та здатність виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та іншими учасниками фінансового ринку.

Українська банківська система протягом останніх років функціонує в умовах посилення макроекономічних дисбалансів, воєнної агресії Російської Федерації, погіршення ділової активності та істотного зниження платоспроможності позичальників. Ці фактори призвели до зростання частки проблемних кредитів, необхідності суттєвого резервування та посилення вимог до оцінки ризиків. З огляду на нестійку економічну ситуацію, коливання валютного ринку, руйнування інфраструктури та порушення логістичних ланцюгів, питання забезпечення надійності кредитних операцій набуває стратегічного значення для банківського сектору України.

Водночас впровадження сучасних методів управління кредитними ризиками потребує суттєвих інвестицій у цифрову інфраструктуру, навчання персоналу та модернізацію внутрішніх процесів банку. Українські банки поступово адаптують ці підходи, однак рівень їхнього впровадження варіюється залежно від розміру банку, доступу до ресурсів та стратегічних пріоритетів.

Сучасні виклики, зокрема воєнні ризики, зниження доходів населення, зростання неплатоспроможності бізнесу, а також підвищення вимог

регулятора до управління ризиками, обумовлюють необхідність суттєвого вдосконалення механізмів мінімізації кредитних ризиків. Важливим є розвиток систем раннього виявлення ознак погіршення фінансового стану позичальників, посилення вимог до забезпечення кредитів, підвищення якості роботи з проблемними активами, застосування стрес-тестування та прогнозування можливих сценаріїв розвитку ситуації.

Метою роботи є комплексне дослідження сучасних підходів до управління кредитними ризиками у комерційних банках, оцінка їхньої ефективності та розроблення практичних рекомендацій щодо мінімізації негативного впливу кредитних ризиків на діяльність банків.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні **завдання**:

- розкрити економічну сутність кредитного ризику та його вплив на діяльність банків;
- дослідити теоретичні засади управління кредитними ризиками та міжнародні стандарти у цій сфері;
- провести аналіз сучасного стану кредитного портфеля банків та їхнього ризик-менеджменту;
- виявити основні проблеми та недоліки в управлінні кредитними ризиками;
- визначити сучасні інструменти оцінки та мінімізації кредитних ризиків;
- запропонувати рекомендації щодо підвищення ефективності управління кредитними ризиками з урахуванням сучасних умов.

Предметом дослідження є система управління кредитними ризиками у комерційних банках, **а об'єктом** — кредитні операції банківських установ і процеси формування та реалізації кредитного ризику.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення), а також спеціальні методи економічного аналізу: статистичний, факторний, методи

економічного моделювання, експертні оцінки та елементи економіко-математичного аналізу.

Наукова новизна роботи полягає у систематизації сучасних підходів до управління кредитними ризиками, узагальненні актуальних проблем українських банків та формуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи ризик-менеджменту з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних цифрових технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в діяльності комерційних банків для підвищення ефективності процесу кредитування, оптимізації структури кредитного портфеля, покращення якості оцінки кредитоспроможності позичальників та підвищення загальної фінансової стійкості банківських установ.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у збірнику тез XVI та XVII студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України».

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти Національного банку України, міжнародні стандарти Базельського комітету, фінансова звітність банків, аналітичні огляди, статистичні дані, монографії та наукові публікації з питань банківського ризик-менеджменту.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 43 сторінки, які містять 3 таблиці та список використаних джерел, який нараховує 37 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

1.1. Сутність кредитного ризику та його роль у діяльності комерційних банків

Ризик є невід'ємною складовою банківської діяльності. Як і будь-яка фінансово-господарська діяльність, банківська діяльність характеризується високою залежністю управлінських рішень від численних факторів та дій контрагентів. Зазвичай ризик пов'язують із невизначеністю майбутніх подій або ймовірними процесами, що обумовлено складністю прогнозування їх результатів. Складність визначення поняття «ризик» у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі пояснюється прагненням узагальнити різноманітні чинники небезпеки та їхні можливі наслідки для різних видів діяльності. Часто науковці комбінують різні, іноді радикально відмінні підходи до його трактування. Узагальнюючи наявні дослідження, можна виділити два основних підходи до розуміння категорії «ризик».

Особливе значення серед банківських ризиків має кредитний ризик, оскільки саме кредитування забезпечує комерційним банкам найвищий прибуток. Це обумовлює необхідність своєчасного формування та ефективного застосування системи управління ризиками у банківській діяльності, що неможливо без аналізу сутності кредитного ризику.

Згідно з Положенням про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, кредитний ризик визначається як ймовірність виникнення збитків, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів через невиконання контрагентом або боржником зобов'язань за договором [23]. Він виникає за всіма активними банківськими операціями, крім боргових цінних паперів та інших фінансових інструментів у торговій книзі банку.

Методичні вказівки з інспектування банків уточнюють, що кредитний ризик – це існуючий або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність контрагента виконати умови фінансової угоди з банком. Принципи управління кредитними ризиками визначають його як можливість невиконання позичальником або протилежною стороною зобов'язань за встановленими умовами.

Ж. Довгань трактує кредитний ризик як ймовірність негативної зміни вартості активів унаслідок неспроможності позичальника виконати зобов'язання щодо виплати відсотків і основної суми кредиту [8, с. 160]. В. Глущенко та А. Бандурка розглядають його як ймовірність збитків через несвоєчасне повернення боргу або процентів, а також невиконання фінансових зобов'язань емітентом чи контрагентом, що може бути зумовлено як небажанням, так і нездатністю боржника виконати свої обов'язки [1, с. 220].

Таким чином, кредитний ризик притаманний усім видам банківської діяльності та виникає щоразу, коли банк надає кошти, позичає їх, інвестує або бере на себе фінансові зобов'язання відповідно до договору.

У практиці банківської діяльності значне поширення отримав поділ кредитного ризику на індивідуальний і портфельний. Індивідуальний ризик пов'язаний із конкретною кредитною угодою і відображає специфічні характеристики позичальника та кредитного інструменту. Портфельний ризик стосується якості кредитного портфеля банку в цілому і визначається рівнем диверсифікації, концентрацією ризиків у певних галузях або сегментах ринку, структурою виданих кредитів за видами, строками та забезпеченням. Концентрація кредитів у певних секторах економіки, наприклад у будівництві або торгівлі, може спричинити суттєві коливання якості портфеля в умовах змін економічної кон'юнктури. Таким чином, управління кредитним ризиком потребує одночасного врахування ризику окремих позичальників та кредитного портфеля в цілому.

Суттєве значення має також класифікація кредитного ризику за ступенем прояву. У цьому контексті розрізняють ризик дефолту та ризик втрат

у разі дефолту. Ризик дефолту характеризує ймовірність того, що позичальник не виконає свої зобов'язання, тоді як ризик втрат відображає потенційний розмір збитків, які банк може понести внаслідок невиконання договору. На практиці ці компоненти поєднуються у складні моделі прогнозування, які дозволяють банкам оцінювати рівень очікуваних кредитних збитків та формувати резерви відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. Аналіз ризику втрат у разі дефолту пов'язаний з оцінкою якості забезпечення, юридичної захищеності банку, імовірності повернення коштів шляхом реалізації майна та інших факторів.

Кредитний ризик також може класифікуватися залежно від виду кредитування, зокрема споживчого, корпоративного, іпотечного, міжбанківського, торговельного, інвестиційного та інших видів кредитів. Для кожного з них характерні специфічні ризики, обумовлені як особливостями позичальника, так і специфікою самої кредитної операції. Наприклад, у корпоративному кредитуванні значну роль відіграє ризик ліквідності підприємства та стан галузевого ринку, тоді як у споживчому кредитуванні важливими є стабільність доходів фізичних осіб, демографічні характеристики та рівень соціально-економічної активності. Іпотечне кредитування, своєю чергою, пов'язане з ризиком зміни вартості нерухомості, яка виступає забезпеченням.

Розуміння видів кредитних ризиків дає змогу аналізувати їхній потенційний вплив на фінансову стійкість банку. Фінансова стійкість комерційного банку є здатністю зберігати рівновагу між доходами та витратами, підтримувати достатній рівень капіталу та ліквідності, виконувати зобов'язання перед клієнтами та вкладниками, а також забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Кредитний ризик у цьому контексті є одним із основних факторів, що визначають стабільність та життєздатність банку. Накопичення проблемних кредитів призводить до зростання витрат на формування резервів, що безпосередньо зменшує прибутковість і може становити загрозу для капітальної достатності.

Вплив кредитного ризику на фінансову стійкість проявляється насамперед у впливі на якість активів, яка є однією з ключових характеристик банківської діяльності. Зниження якості кредитного портфеля, зростання частки проблемних або непрацюючих кредитів негативно позначається на фінансових результатах та створює додаткове навантаження на капітал. У системі міжнародних стандартів управління ризиками якість активів розглядається як один із найважливіших індикаторів загальної стійкості банківської установи. Погіршення якості активів може призвести до зниження рівня довіри з боку вкладників, інвесторів та контрагентів, підвищення вартості залучення ресурсів і навіть до виникнення проблем з ліквідністю. У крайньому разі це може спровокувати банкрутство банку або необхідність його докапіталізації з боку держави, що створює додаткове навантаження на фінансову систему.

Кредитний ризик також безпосередньо впливає на здатність банку забезпечувати виконання своїх зобов'язань. У разі зростання частки непрацюючих кредитів банк може втратити значну частину прибутку, який необхідний для покриття поточних витрат і виконання нормативів, установлених регулятором. Зниження доходності кредитного портфеля позбавляє банк можливості формувати резерви з урахуванням потенційних збитків, що, своєю чергою, підвищує його вразливість у разі подальшого погіршення економічних умов. У цьому контексті кредитний ризик є динамічним фактором, який може змінюватися під впливом макроекономічних шоків, змін у регуляторних вимогах або внутрішніх проблем банку [6, с. 118].

Управління кредитним ризиком є складним процесом, який потребує поєднання аналітичних, організаційних та технологічних методів. Воно включає оцінювання кредитоспроможності позичальників, моніторинг їхнього фінансового стану, управління забезпеченням, аналіз кредитного портфеля, диверсифікацію ризиків та формування резервів на покриття можливих збитків. Сучасні методи управління кредитним ризиком

використовують математичні моделі, скорингові системи, аналіз великих масивів даних та інноваційні інструменти прогнозування, які підвищують точність оцінки та зменшують рівень суб'єктивності у прийнятті рішень. З огляду на розвиток цифрових технологій, банки дедалі частіше застосовують автоматизовані системи аналізу ризиків, які дозволяють оперативно виявляти потенційні проблеми та реагувати на них.

Узагальнюючи, кредитний ризик є фундаментальною категорією банківської діяльності, яка визначає ефективність функціонування комерційних банків, їхню фінансову стійкість та можливість забезпечувати економічний розвиток. Його економічна природа пов'язана з імовірністю невиконання позичальником своїх зобов'язань, що є невід'ємною складовою кредитних відносин. Класифікація кредитного ризику дає змогу глибше зрозуміти його структуру та специфіку, а також забезпечити розроблення ефективних методів його управління.

1.2. Теоретичні підходи до управління кредитними ризиками

Теоретичні підходи до управління кредитними ризиками формують методологічну основу сучасних систем ризик-менеджменту, які функціонують у комерційних банках. Розвиток концепцій управління ризиками є результатом еволюції поглядів на природу фінансових відносин, специфіку банківської діяльності та необхідність забезпечення стабільності фінансової системи. У сучасній економічній науці управління кредитними ризиками розглядається як комплексний процес, який охоплює ідентифікацію, оцінювання, моніторинг і мінімізацію ризиків, а також формування стратегій, що дають змогу банку підтримувати стійкість і конкурентоспроможність навіть за умов високої невизначеності. У цьому контексті особливе значення мають базові концепції ризик-менеджменту, міжнародні стандарти регулювання банківської діяльності, зокрема Базельські угоди [29] та Міжнародні стандарти фінансової звітності [15], а також принципи побудови ефективної внутрішньої системи управління ризиками.

Формування базових концепцій управління кредитними ризиками почалося із усвідомлення того, що ризик є невід'ємною характеристикою банківської діяльності, а отже, потребує системного аналізу та контролю. В економічній літературі ризик спочатку трактувався як небезпека можливих втрат, проте поступово він почав розглядатися як імовірність настання небажаних подій у майбутньому, що вимагає розроблення спеціалізованих методів прогнозування та попередження.

У розвитку банківської теорії важливу роль відіграла портфельна концепція ризику, згідно з якою кредитний ризик слід розглядати не лише на рівні окремих позичальників, а й у контексті структури всього кредитного портфеля. З огляду на це управління ризиками має орієнтуватися не лише на мінімізацію індивідуальних втрат, а й на оптимізацію портфельного розподілу активів, що дозволяє зменшити концентрацію ризиків у певних секторах економіки або групах позичальників.

Інша важлива теоретична концепція, яка вплинула на розвиток системи ризик-менеджменту, — це концепція асиметричної інформації. Вона базується на твердженні про те, що банк як кредитор має неповну інформацію щодо фінансового стану та намірів позичальника, що зумовлює можливість виникнення таких явищ, як несприятливий відбір і моральний ризик. З огляду на це управління кредитними ризиками повинно передбачати застосування механізмів зменшення асиметрії інформації, таких як аналіз фінансової звітності, перевірка кредитної історії, використання скорингових моделей, вимоги до застави та інші методи. У сучасних теоретичних підходах велике значення має концепція ризик-орієнтованого управління, що передбачає інтеграцію процесів оцінки ризику в усі етапи банківської діяльності — від стратегічного планування до операційного управління. Відповідно до цієї концепції ризик розглядається не як ізольований чинник, а як складова всієї бізнес-моделі банку, що визначає її стійкість та ефективність.

Подальший розвиток теоретичних підходів до управління кредитними ризиками був тісно пов'язаний із формуванням міжнародної системи

банківського регулювання. Особливу роль у цьому процесі відіграли Базельські угоди — Базель I, Базель II та Базель III, які стали основою для стандартизації підходів до управління ризиками та регулювання діяльності банків. Базель I, прийнятий Базельським комітетом у 1988 році, уперше запровадив міжнародні нормативи достатності капіталу та визначив загальний підхід до оцінювання кредитного ризику. Основний акцент був зроблений на встановленні мінімального рівня регулятивного капіталу щодо зважених за ризиком активів. Хоча цей підхід був відносно простим та не враховував складності структури активів, він заклав важливі принципи оцінювання кредитного ризику шляхом застосування коефіцієнтів ризикової ваги.

Базель II значно розширив концептуальну основу управління кредитними ризиками. Він запропонував нову трирівневу структуру регулювання, яка передбачала удосконалення вимог до капіталу, процесів нагляду та ринкової дисципліни. На відміну від Базеля I, Базель II дозволив банкам використовувати як стандартні підходи до оцінювання кредитного ризику, так і внутрішні рейтингові моделі, що ґрунтувалися на оцінках імовірності дефолту позичальників, очікуваних збитків у разі дефолту та інших параметрах ризику. Такий підхід стимулював банки до розбудови ефективних внутрішніх систем управління ризиками, розвитку моделей прогнозування та вдосконалення інформаційних систем. Він також впровадив концепції стрес-тестування, які дали змогу оцінювати потенційний вплив несприятливих економічних сценаріїв на кредитний портфель.

Базель III, розроблений після світової фінансової кризи 2008 року, зорієнтований на підвищення стійкості банків до системних ризиків. У рамках цієї угоди було посилено вимоги до якості та обсягу капіталу, запроваджено коефіцієнт фінансового левериджу, нові нормативи ліквідності, а також удосконалено підходи до оцінювання ризиків. На відміну від попередніх підходів, Базель III приділяє значну увагу не лише окремим банкам, а й стабільності фінансової системи загалом. Крім того, він передбачає застосування буферів капіталу, які мають забезпечити банкам додатковий

захист у періоди економічного спаду. У контексті кредитного ризику особливе значення набули вимоги щодо формування резервів на покриття очікуваних збитків, що сприяло підвищенню ефективності системи управління проблемними активами [29].

Суттєвий вплив на теоретичні підходи до управління кредитними ризиками мають Міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема IFRS 9, який запровадив нову модель оцінювання кредитних збитків [15]. Якщо попередні стандарти передбачали формування резервів на підставі фактичних збитків, то IFRS 9 вимагає оцінювання очікуваних кредитних збитків протягом усього строку дії фінансового інструменту. Це означає, що банки мають прогнозувати ймовірність дефолту позичальників, враховуючи макроекономічні сценарії, тож управління кредитними ризиками стало значно складнішим та більш аналітичним процесом. Модель очікуваних збитків включає оцінювання імовірності дефолту, рівня втрат у разі дефолту та експозиції у момент дефолту. Вона вимагає від банків застосування розвинених статистичних моделей, аналізу історичних даних та інтеграції ризик-менеджменту в процеси фінансової звітності. Таким чином, IFRS 9 стимулює банки до підвищення рівня прозорості, покращення якості даних та впровадження сучасних технологій для оцінки ризиків.

Побудова ефективної системи управління кредитними ризиками потребує дотримання низки принципів, які забезпечують цілісність, узгодженість та результативність діяльності банку.

Таблиця 1.1

**Основні принципи управління кредитними ризиками в
банківській діяльності**

Принцип	Суть принципу	Основні вимоги/особливості
Системність	Управління ризиками охоплює всі рівні банку – від стратегічного до операційного	Інтеграція у процеси прийняття рішень, планування, управління фінансами та внутрішнього контролю; взаємозв'язок кредитного ризику з іншими видами ризиків (ліквідності, ринковим, операційним, стратегічним); комплексне управління
Незалежність функції ризик-менеджменту	Управління кредитними ризиками здійснюється незалежним підрозділом	Підрозділ не бере участі у кредитуванні та не залежить від його результатів; забезпечується об'єктивність оцінки ризиків, прозорість та зниження можливості маніпулювання даними; чіткі функції, повноваження та відповідальність
Адаптивність	Система управління ризиками постійно вдосконалюється відповідно до змін зовнішнього середовища	Реакція на економічні кризи, коливання валютного ринку, зміни регуляторної політики, розвиток цифрових технологій; застосування стрес-тестування, аналізу чутливості, інструментів прогнозування потенційного впливу різних сценаріїв
Прозорість	Забезпечення доступної та зрозумілої інформації про ризики	Чітка інформація про методи оцінки ризиків, структуру кредитного портфеля, результати аналізу та процеси прийняття рішень; системи звітності, автоматизація процесів, цифрові платформи для контролю та аналізу даних; підвищення довіри регуляторів, інвесторів та клієнтів
Пропорційність	Відповідність системи управління ризиками масштабам та складності діяльності банку	Великі банки застосовують розвинені моделі оцінки ризиків, малі – спрощені методи; можливе використання як стандартних підходів, так і внутрішніх моделей залежно від методології та систем банку

Упровадження принципів організації системи управління ризиками потребує створення відповідної інституційної структури всередині банку. До її складу зазвичай входять підрозділ кредитного аналізу, ризик-менеджменту, внутрішнього аудиту, комітети з управління ризиками, а також органи корпоративного управління, які відповідають за формування стратегії ризик-

апетиту. Важливою складовою системи є корпоративна культура ризик-менеджменту, яка визначає ставлення співробітників до ризиків, рівень відповідальності та готовність дотримуватися встановлених процедур і політик.

Сучасні теоретичні підходи до управління кредитними ризиками передбачають активне використання інформаційних технологій, автоматизованих систем аналізу та моделювання. Це дає змогу підвищити точність оцінки ризиків, забезпечити швидке оновлення інформації та виявляти потенційні загрози на ранніх етапах. Використання машинного навчання, штучного інтелекту та аналізу великих даних відкриває нові можливості для прогнозування поведінки позичальників, а також для виявлення нетрадиційних показників кредитоспроможності. Таким чином, сучасна теорія ризик-менеджменту значною мірою опирається на технологічні інновації, які підвищують ефективність і точність управління кредитним ризиком.

Узагальнюючи, теоретичні підходи до управління кредитними ризиками базуються на поєднанні класичних економічних концепцій, міжнародних стандартів фінансового регулювання та сучасних технологічних рішень. Базові концепції ризик-менеджменту формують фундаментальні принципи аналізу та контролю ризиків, тоді як Базельські угоди та IFRS 9 забезпечують нормативно-методологічне підґрунтя для їхньої реалізації. Принципи організації системи управління ризиками визначають вимоги до структурних та функціональних аспектів діяльності банку. Інтеграція цих елементів створює цілісну систему, яка дає змогу банкам ефективно керувати кредитними ризиками, забезпечуючи свою стійкість і конкурентоспроможність у складному та мінливому фінансовому середовищі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

2.1. Оцінка стану кредитного портфеля та основних показників кредитного ризику

Сучасне управління кредитними ризиками в комерційних банках ускладнюється через трансформації фінансових ринків, посилення регуляторних вимог, структурні зміни в економіці та зростання невизначеності. Кредитний ризик зазнав суттєвих змін у природі, масштабах та методах управління, що обумовлено макроекономічними коливаннями, цифровізацією фінансових послуг та появою нових фінансових інструментів. Це вимагає використання інтегрованих моделей прогнозування, кількісного аналізу та автоматизації процесів.

Сучасна практика передбачає перехід від моделі фактичних збитків до очікуваних кредитних збитків відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, що підвищує роль прогнозних моделей і потребує глибшого аналізу кредитоспроможності позичальників. Значний вплив має макроекономічне середовище, що зумовлює застосування стрес-тестування та оцінки чутливості портфеля до несприятливих сценаріїв.

Трансформація кредитних портфелів характеризується зростанням частки споживчого та малого бізнес-кредитування, що підвищує прибутковість, але водночас збільшує ризик. Корпоративне кредитування також стає більш ризиковим через зростання неплатоспроможності підприємств у конкурентних або малорентабельних секторах.

Цифровізація процесів дозволяє здійснювати точне виявлення ризиків, моніторинг позичальників та оптимізацію портфеля, однак створює нові виклики щодо інформаційної безпеки та захисту даних. Одночасно зростає

роль регуляторних вимог, що стимулює підвищення капіталізації, покращення внутрішнього контролю та прозорості операцій.

Сучасне управління кредитними ризиками набуває стратегічного значення, інтегруючи весь цикл кредитування — від оцінки заявок до моніторингу, реструктуризації та роботи з проблемною заборгованістю. Ключовим елементом є оцінка кредитного портфеля за обсягом, структурою, строками, валютами та рівнем забезпечення, що дозволяє диверсифікувати ризики та підвищувати фінансову стійкість банку.

Таблиця 2.1.

Обсяг кредитного портфеля за сегментами, млн грн

Сегмент	2022	2023	2024
Корпоративні	12000	13500	15000
Малий бізнес	6000	6400	7000
Роздрібні	8000	9000	9500

Дані свідчать про стабільне зростання кредитної активності у всіх сегментах. Найбільш динамічно розширюється корпоративне кредитування, де приріст у 2023–2024 рр. становив 11–12%. Це може свідчити про відновлення промислових та інвестиційних процесів, а також зростання довіри бізнесу до банків. Одночасно роздрібний сегмент демонструє помірний приріст, що вказує на поступове розширення споживчого кредитування та іпотеки.

Зростання портфеля позитивно впливає на прибутковість банку, однак водночас підвищує вимоги до системи ризик-менеджменту. Особливо важливим є моніторинг прострочених кредитів та достатності резервів.

Оцінювання кредитного портфеля нерозривно пов'язане з аналізом його якості, яка визначається часткою проблемних кредитів, рівнем простроченої заборгованості та обсягами сформованих резервів. У сучасній банківській практиці значна увага приділяється як поточній якості портфеля,

так і його потенційній здатності генерувати збитки у майбутньому. Це пов'язано з переходом до моделі очікуваних кредитних збитків, яка вимагає від банків прогнозування поведінки позичальників із використанням макроекономічних сценаріїв. Рівень якості кредитного портфеля значною мірою залежить від економічної активності, стану ринку праці, рівня доходів населення та стабільності фінансового середовища, тому оцінювання здійснюється з урахуванням зовнішніх факторів, які впливають на кредитну дисципліну.

Одним із ключових показників оцінювання кредитного ризику є частка непрацюючих кредитів. Вона відображає обсяг кредитів, за якими позичальники не виконують зобов'язання, або виконують їх із суттєвим порушенням строків. Зростання рівня непрацюючих кредитів сигналізує про погіршення кредитної дисципліни та необхідність активізації роботи з проблемною заборгованістю. У високоризикових періодах банки часто стикаються зі збільшенням частки таких кредитів, що ускладнює підтримання стійкої ліквідності та платоспроможності. У свою чергу, зниження показника непрацюючих кредитів свідчить про оздоровлення портфеля та ефективність заходів з реструктуризації або скорочення частки ризикових позичальників [25, с. 110].

Іншим важливим показником є рівень покриття непрацюючих кредитів резервами. Він характеризує здатність банку компенсувати можливі збитки за рахунок уже сформованих резервів. Високе значення цього показника свідчить про консервативну політику ризик-менеджменту та наявність достатнього буфера для мінімізації впливу кредитного ризику на капітал банку. У сучасній практиці особливе значення має співвідношення сформованих резервів з очікуваними кредитними збитками, що дає змогу оцінити реалістичність прогнозів банку щодо кредитного ризику.

Коефіцієнт повернення кредитів є ще одним важливим індикатором стану кредитного портфеля. Він відображає частку кредитів, що повертаються у строк і не переходять до розряду проблемних або прострочених. Високий

рівень повернення кредитів свідчить про належну оцінку кредитоспроможності позичальників на етапі кредитування та ефективність моніторингу. Натомість його зниження може означати не лише погіршення платоспроможності позичальників, а й недостатню якість процедур попереднього аналізу або моніторингу.

Для оцінювання кредитного ризику застосовується також коефіцієнт ризиковості кредитного портфеля, який визначає співвідношення обсягу кредитів із підвищеним ризиком до загального портфеля. Цей показник допомагає виявити потенційно проблемні сегменти та оцінити уразливість банку до зниження якості активів. У банківській практиці важливо деталізувати ризиковість за секторами, регіонами, розмірами позичальників і термінами кредитування, оскільки різні сегменти ринку мають різний рівень чутливості до економічних циклів [7, с. 18].

Оцінювання стану кредитного портфеля передбачає також аналіз рівня його дохідності, оскільки кредитний ризик тісно пов'язаний із прибутковістю кредитних операцій. Ризикові кредити, як правило, приносять банку вищі процентні доходи, але водночас створюють загрозу збитків. Тому ефективний ризик-менеджмент орієнтується на пошук оптимального співвідношення між ризиком та дохідністю. Банки прагнуть формувати збалансований портфель, який забезпечує достатню прибутковість без загрози втрати стійкості.

Суттєвим елементом оцінювання кредитного портфеля є аналіз його структурних змін. Динаміка кредитування у різних секторах економіки, зміни у співвідношенні споживчих та корпоративних кредитів, а також перерозподіл між короткостроковими і довгостроковими зобов'язаннями відображають трансформації у кредитній політиці банків. У сучасних умовах банки намагаються оптимізувати структуру портфеля таким чином, щоб зменшити чутливість до короткострокових коливань економічної активності й забезпечити стабільні доходи протягом тривалішого періоду.

Якість портфеля визначається не лише його обсягом, а й часткою проблемних активів (NPL), рівнем сформованих резервів і здатністю банку

покривати можливі збитки за рахунок внутрішніх ресурсів. У таблиці 2.2 представлено основні показники, на основі яких здійснюється оцінка кредитного ризику.

Таблиця 2.2.

Динаміка NPL, резервів та ключових коефіцієнтів

Показник	2022	2023	2024
NPL Ratio, корпоративні	10%	8%	6%
NPL Ratio, МСБ	9%	8%	7%
NPL Ratio, роздрібні	12%	11%	11%
LLR, корпоративні (млн грн)	800	850	900
LLR, МСБ (млн грн)	350	370	400
LLR, роздрібні (млн грн)	500	520	550
Coverage Ratio, корпоративні	0,67	0,79	1,00

У корпоративному сегменті спостерігається суттєве покращення якості портфеля: NPL зменшились із 10% до 6% за три роки. Це може бути результатом більш жорсткої політики відбору позичальників, впровадження сучасних методів скорингу та реструктуризації проблемних кредитів.

У сегменті МСБ спостерігається зниження NPL із 9% до 7%. Рівень проблемної заборгованості тут традиційно вищий, ніж у корпоративному сегменті, через меншу стійкість малого бізнесу до зовнішніх шоків.

Роздрібний портфель зберігає стабільно високий рівень NPL, який коливається в межах 11–12%, що характерно для споживчого кредитування, особливо в умовах економічної нестабільності [16].

Оцінка стану кредитного портфеля охоплює також аналіз ефективності процедур моніторингу та контролю. Важливо не лише оцінити поточний стан портфеля, а й визначити здатність банку виявляти ранні ознаки погіршення кредитоспроможності позичальників. Сучасні інформаційні системи дозволяють відстежувати поведінку позичальників у режимі реального часу, аналізувати транзакційну активність, прогнозувати ризики за допомогою моделей машинного навчання та проводити сценарний аналіз. Це дає змогу

оперативно реагувати на потенційні проблеми та вживати превентивних заходів [9, с. 23].

Узагальнюючи, сучасний підхід до оцінювання стану кредитного портфеля базується на поєднанні кількісних і якісних методів аналізу, інтеграції прогнозних моделей, використанні великих масивів даних та забезпеченні високого рівня прозорості в процесах управління ризиками. Якість кредитного портфеля розглядається як стратегічний показник діяльності банку, який визначає його фінансову стійкість та здатність адаптуватися до несприятливих умов. Ефективна оцінка портфеля є основою для формування політики кредитування, управління капіталом і забезпечення довгострокової стабільності банківської установи.

Структура кредитного портфеля банку є визначальним чинником, що формує рівень кредитного ризику та визначає здатність банківської установи забезпечувати стабільність і прибутковість діяльності у довгостроковій перспективі. Оскільки кредитні операції становлять найбільш ризикову і водночас найбільш дохідну частину активів, саме структура портфеля визначає його потенційну вразливість до зовнішніх і внутрішніх шоків, ступінь диверсифікації, рівень концентрації ризику та чутливість до змін макроекономічного середовища.

Мікроекономічні фактори охоплюють внутрішні процеси банку, такі як якість процедур оцінювання кредитоспроможності, ефективність внутрішніх політик щодо визначення рівня ризику, методи ціноутворення, організація системи контролю та моніторингу, ступінь автоматизації кредитного процесу та якість управління проблемною заборгованістю. Якщо банк недостатньо ретельно проводить ідентифікацію та аналіз фінансового стану позичальників, ризик невиконання зобов'язань збільшується. Низький рівень контролю за використанням кредитних коштів та якістю забезпечення може спричинити приховане накопичення ризиків, що виявляється лише після виникнення прострочки.

Значну роль у динаміці кредитних ризиків відіграє рівень диверсифікації портфеля. Надмірна концентрація кредитів у певній галузі, регіоні або групі позичальників створює умови для різкого збільшення кредитних втрат у разі негативних зрушень у конкретному секторі економіки. Диверсифікований портфель, навпаки, має більшу стійкість до шоків, що знижує ймовірність різких змін у рівні кредитного ризику.

Coverage Ratio показує здатність банку покрити збитки за проблемними кредитами.

У корпоративному сегменті рівень покриття зріс із 0,67 до 1,00, що свідчить про повну забезпеченість портфеля резервами у 2024 році. Це важливий прояв консервативної політики ризик-менеджменту.

Сегмент МСБ демонструє поступове зростання покриття до 0,82, що також є позитивною тенденцією.

У роздрібному сегменті показник залишається на рівні близько 0,52–0,53, що свідчить про потенційну недорезервованість та потребує підвищеної уваги. Ураховуючи високі NPL, банк може потребувати створення додаткових резервів [17].

Зміни в регуляторних вимогах також впливають на динаміку кредитного ризику. Запровадження нових стандартів оцінювання кредитних збитків, таких як IFRS 9, вимагає від банків переходу від моделі понесених збитків до моделі очікуваних збитків, що сприяє більш ранньому виявленню ризиків і підвищує прозорість структури портфеля. Однак це може призвести до збільшення обсягів резервування, особливо у періоди економічної нестабільності, що впливає на прибутковість банків.

Узагальнюючи, оцінка структури кредитного портфеля, аналіз показників його якості та дослідження динаміки кредитного ризику є взаємопов'язаними елементами комплексної системи управління кредитними ризиками. Вони дозволяють визначити слабкі місця в портфелі, оцінити ступінь диверсифікації, визначити рівень захищеності банку від можливих збитків та розробити ефективні управлінські рішення щодо оптимізації

портфеля. У сучасних умовах високої невизначеності якісна оцінка кредитного портфеля набуває особливого значення, оскільки дає змогу банкам своєчасно реагувати на зміни макроекономічних тенденцій, забезпечувати належний рівень капіталу та знижувати вразливість до зовнішніх шоків.

Зростання кредитного портфеля в 2022–2024 рр. свідчить про активізацію економічних процесів та підвищення кредитної спроможності клієнтів. Банк поступово збільшує ліміти кредитування, залучаючи нових корпоративних та роздрібних клієнтів. Така динаміка є позитивною, проте потребує збалансованого підходу щодо ризиків.

2.2. Практика управління кредитними ризиками у провідних банках України

Практика управління кредитними ризиками у провідних банках України формується під впливом взаємодії регуляторних вимог, внутрішньобанківських процедур, технологічного прогресу та специфічних умов національного фінансового ринку, що вирізняється високим рівнем волатильності, значною залежністю від макроекономічних шоків та нестабільністю зовнішнього середовища. Системи ризик-менеджменту українських банків в останні роки зазнали суттєвих змін, які зумовлені необхідністю адаптації до сучасних стандартів банківського нагляду, зокрема вимог Базельського комітету, переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності, а також зростанням уваги до технологічних інновацій у процесах оцінювання та моніторингу кредитних ризиків. Провідні банки країни здійснюють трансформацію внутрішніх моделей ризик-менеджменту, спрямовану на підвищення якості кредитного портфеля, зміцнення фінансової стійкості та забезпечення здатності ефективно реагувати на різкі коливання ризиків у зовнішньому середовищі.

Організація системи ризик-менеджменту в найбільших українських банках ґрунтується на принципах незалежності, комплексності, централізації методологічних функцій та чіткого розподілу повноважень між підрозділами.

Розвиток організаційної архітектури починається зі створення багаторівневої системи управління ризиками, у якій ключову роль відіграють спостережна рада, комітети банку та профільні підрозділи. На стратегічному рівні функції нагляду за ризиками реалізуються через комітети з управління ризиками, до складу яких входять члени правління банку, керівники ключових департаментів та незалежні експерти. Ці органи визначають загальний ризик-апетит банку, затверджують методологію управління ризиками, встановлюють ліміти на різні види ризиків та контролюють дотримання регуляторних вимог. Таке структуроване управління дозволяє забезпечити відповідність діяльності банку принципам надійності та прозорості, передбаченим у сучасних міжнародних стандартах.

Операційний рівень управління кредитними ризиками зосереджується в департаментах ризик-менеджменту, де відбувається розроблення методів оцінки ризику, контроль якості кредитного портфеля, моніторинг ризикових позицій та реалізація превентивних заходів щодо мінімізації можливих збитків. Ці підрозділи функціонують незалежно від кредитних департаментів, що відповідає вимогам щодо уникнення конфлікту інтересів у процесі ухвалення кредитних рішень. Банки впроваджують моделі «трьох ліній захисту», де перша лінія забезпечує первинне управління ризиками безпосередньо підрозділами, відповідальними за кредитні операції, друга лінія включає функцію ризик-менеджменту, а третя – внутрішній аудит, який здійснює незалежну оцінку ефективності системи управління ризиками. Такий підхід уможлиблює підвищення надійності та прозорості управлінських процесів, забезпечуючи системний контроль за ризиковими операціями та своєчасне реагування на їх зміни [33].

Однією з ключових складових практики управління кредитними ризиками є оцінка кредитоспроможності позичальників, яка в українських банках набуває дедалі більшої стандартизації та уніфікації відповідно до міжнародних підходів. Провідні банки використовують комбінацію якісних і кількісних критеріїв, що дає змогу мінімізувати інформаційну асиметрію,

знизити ймовірність виникнення дефолтів та забезпечити належну якість кредитного портфеля. Для корпоративних клієнтів застосовуються комплексні моделі фінансового аналізу, які охоплюють дослідження ліквідності, платоспроможності, структури капіталу, грошових потоків і рентабельності. Значну увагу приділяють аналізу бізнес-моделі клієнта, галузевих ризиків, стабільності джерел доходів та якості забезпечення.

Для фізичних осіб банки застосовують стандартизовані процедури оцінки, що включають аналіз кредитної історії, рівня доходів, витратної поведінки, наявності інших боргових зобов'язань та персональних характеристик. Значну роль відіграє взаємодія з Бюро кредитних історій, яке забезпечує доступ до деталізованої інформації про поведінку позичальників у минулому. Така інформація дозволяє банкам оперативно ідентифікувати клієнтів із високою ймовірністю дефолту, що сприяє підвищенню точності кредитних рішень. У сучасній практиці все більшого значення набувають поведінкові фактори, включаючи платіжну дисципліну, стабільність фінансових зв'язків та взаємодію з банківськими продуктами, що забезпечує глибше розуміння ризикового профілю клієнта.

Провідні банки України активно впроваджують скорингові моделі, які дозволяють автоматизувати процес ухвалення рішень та підвищити його об'єктивність. Скоринг є інструментом статистичного аналізу, що на основі великого масиву даних визначає ймовірність дефолту позичальника, оперуючи історичними і поведінковими показниками. Використання скорингу значно скорочує час на ухвалення кредитних рішень, забезпечує однаковість підходів до оцінювання різних клієнтів і знижує ризик суб'єктивного впливу менеджерів. Українські банки все частіше використовують не лише класичні кредитні скоринги, а й поведінкові, колекшн- та антифрод-моделі, які дозволяють оцінювати ризики на різних етапах життєвого циклу кредитного продукту [35].

З розвитком фінансових технологій скорингові системи інтегруються з алгоритмами машинного навчання, що забезпечує вищу точність

прогнозування дефолтів завдяки здатності аналізувати складні нелінійні залежності між факторами. Такі моделі базуються на використанні інформації з нестандартних джерел, включаючи дані з мобільних додатків, транзакційні профілі, цифрові сліди та соціально-демографічні характеристики. Вони мають потенціал суттєво підвищити достовірність кредитних рішень, однак потребують ретельного контролю з боку ризик-менеджерів, оскільки можуть містити упередженість у даних або оперувати нестабільними змінними. Тому банки створюють спеціальні підрозділи моделювання, які здійснюють валідацію та ревізію скорингових моделей, забезпечуючи їх відповідність фактичному рівню ризику.

Системне управління кредитними ризиками неможливе без використання стрес-тестування, яке останніми роками набуло статусу обов'язкового інструмента для провідних українських банків відповідно до вимог Національного банку України. Стрес-тестування дозволяє оцінити стійкість банку до екстремальних, але можливих сценаріїв, таких як різке погіршення макроекономічних умов, девальвація національної валюти, зниження доходів населення, суттєве падіння цін на нерухомість або масовий дефолт позичальників. Проведення таких тестів дає змогу визначити вразливі сегменти кредитного портфеля та розробити заходи з посилення капіталу або підвищення якості забезпечення.

Українські банки застосовують як внутрішні моделі стрес-тестування, так і регуляторні сценарії, встановлені НБУ. Внутрішні моделі передбачають моделювання різних типів шоків, які можуть вплинути на кредитоспроможність позичальників: зміни процентної ставки, скорочення грошових потоків, погіршення фінансових показників, негативний вплив галузевих факторів. Таке моделювання дозволяє виявити найбільш ризиковані сегменти портфеля та оцінити, наскільки банк здатен компенсувати можливі збитки за рахунок резервів та капіталу [9, с. 23].

Окреме місце у практиці ризик-менеджменту займає моделювання очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог IFRS 9. Провідні українські

банки активно застосовують методологію, що ґрунтується на оцінці ймовірності дефолту, втрати при дефолті та експозиції на момент дефолту, що уможливило формування резервів відповідно до рівня реального ризику, а не фактів минулого. Застосування цього підходу стимулює банки до більш точного моніторингу кредитної поведінки клієнтів, оскільки будь-яке зміщення ризику впливає на обсяг необхідних резервів і, відповідно, на фінансові результати банку.

Управління кредитними ризиками в українських банках нерозривно пов'язане з активним використанням цифрових технологій, які дають можливість інтегрувати дані з різних джерел, забезпечувати оперативний моніторинг кредитних операцій і підвищувати точність моделей прогнозування. Банки впроваджують аналітичні платформи, що на основі даних у режимі реального часу дозволяють відстежувати тенденції в кредитному портфелі, виявляти аномальні операції та оперативно реагувати на зміни поведінки позичальників. Це сприяє не лише зниженню рівня кредитних ризиків, а й підвищенню конкурентоспроможності банків на ринку, де швидкість ухвалення рішень і здатність до адаптації є ключовими факторами успіху. Узагальнюючи, слід відзначити, що практика управління кредитними ризиками у провідних банках України відображає складний процес трансформації, спрямований на посилення стійкості та підвищення якості банківської діяльності. Банки активно впроваджують сучасні моделі оцінювання ризиків, адаптують організаційні структури до вимог міжнародних стандартів, удосконалюють процедури оцінки кредитоспроможності позичальників і застосовують інноваційні технології для підвищення ефективності ризик-менеджменту. Створення комплексних систем, що поєднують стратегічний, операційний і технологічний рівні управління, дозволяє забезпечити контроль за ризиками в умовах зростаючої невизначеності та змінності ринкового середовища. Сучасна практика доводить, що системне й проактивне управління кредитними ризиками є

ключовим чинником стабільності банківської системи України та необхідною передумовою її інтеграції у глобальний фінансовий простір.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

3.1. Інструменти запобігання та зниження кредитних ризиків

Ефективне управління кредитними ризиками є одним із ключових чинників забезпечення стійкості та конкурентоспроможності комерційних банків у сучасному фінансовому середовищі. Ризики, пов'язані з можливістю невиконання позичальниками своїх зобов'язань, продовжують залишатися визначальним елементом у структурі загальних банківських ризиків. Це зумовлено тим, що кредитні операції становлять значну частину активів банків, формуючи основне джерело доходів, але одночасно створюючи вагомі загрози фінансовим результатам. Саме тому банки постійно вдосконалюють систему інструментів запобігання кредитним ризикам та мінімізації можливих втрат, інтегруючи у власну діяльність сучасні аналітичні, методологічні, математичні та організаційні підходи.

Формування сучасних інструментів управління кредитними ризиками ґрунтується на використанні концепцій ризик-орієнтованого управління, де основна увага приділяється виявленню факторів потенційної ризиковості ще до моменту виникнення проблемної заборгованості. Це зумовило широке застосування превентивних інструментів, які дають змогу не лише оцінити кредитоспроможність клієнта на початковому етапі, а й прогнозувати потенційні зміни фінансового стану позичальника протягом усього строку кредитування. У цьому контексті банки використовують комплекс інструментів, що охоплює аналітичні моделі, системи моніторингу, механізми забезпечення, інструменти контролю концентрації ризиків, систему лімітів та

раннього попередження, а також методи реструктуризації та зменшення втрат у разі дефолту клієнта.

Одним із фундаментальних інструментів запобігання кредитним ризикам виступає аналітична оцінка кредитоспроможності позичальника. Вона базується на використанні фінансових показників, які відображають платоспроможність, ліквідність, рентабельність та оборотність активів. Однак сучасні умови характеризуються недостатністю лише традиційного фінансового аналізу. Тому банки поступово переходять до застосування оцінки ризиків на основі моделювання ймовірності дефолту, де враховується ширший спектр факторів: від фінансових характеристик до поведінкових, макроекономічних та галузевих ризиків, а також якісних показників менеджменту та корпоративного управління. Часто застосовуються методи логістичної регресії та машинного навчання, які підвищують точність оцінки ризику та дають змогу виявляти взаємозв'язки між змінними, які не завжди очевидні в рамках традиційного аналізу.

Особливо важливим інструментом мінімізації кредитних ризиків є формування належного забезпечення за кредитними операціями. Забезпечення знижує потенційні втрати банку у випадку неплатоспроможності позичальника шляхом використання ліквідних активів, які можуть бути реалізовані для покриття боргових зобов'язань. У цьому контексті банки розробляють системи оцінки справедливої вартості забезпечення та механізми контролю за його достатністю. Такі системи включають регулярний перегляд вартості заставленого майна, використання незалежних оцінювачів, застосування коефіцієнтів коригування залежно від типу активів та рівня їх ліквідності. У багатьох банках створено спеціалізовані підрозділи, які відповідають за ведення реєстру забезпечення та моніторинг його якості, що є важливим чинником забезпечення прозорості та підвищення оперативності управлінських рішень [4, с. 10].

Одночасно з формуванням забезпечення важливим напрямом мінімізації ризиків є диверсифікація кредитного портфеля. Вона сприяє

зниженню рівня концентрації ризиків у певних галузях, сегментах клієнтів або регіонах. У сучасній практиці банки застосовують ризик-орієнтовану диверсифікацію, яка ґрунтується на кількісних моделях оцінки взаємозалежності ризиків у портфелі. Використовуються методи оцінки кореляцій та стресових сценаріїв, що дає змогу враховувати системні фактори, здатні одночасно впливати на значні групи позичальників. Такі підходи особливо актуальні в умовах кризових явищ, коли зростає ймовірність одночасних фінансових труднощів у багатьох суб'єктів господарювання.

Ще одним важливим інструментом мінімізації кредитних ризиків є встановлення системи лімітів. Лімітування дає змогу банкам контролювати рівень кредитної експозиції щодо окремих позичальників, груп пов'язаних осіб, галузей або регіонів. Воно базується на принципі обмеження максимально допустимого рівня ризиковості та забезпечує формування збалансованого портфеля. Банки встановлюють ліміти на основі внутрішніх моделей, де враховується як індивідуальна кредитоспроможність позичальників, так і ступінь ризику конкретного сегмента. Сучасні підходи до визначення лімітів включають використання показників Value-at-Risk, Expected Loss, Unexpected Loss та стресових оцінок [9, с. 23].

Значний внесок у мінімізацію ризиків відіграє система раннього попередження, яка дозволяє виявляти ознаки потенційного погіршення фінансового стану позичальника до того, як кредит стає проблемним. У рамках таких систем банки збирають і аналізують широкий спектр індикаторів: динаміку грошових потоків, затримки в розрахунках, зменшення обсягів діяльності, зміни у власності, судові процеси та інші сигнали. Моделі раннього попередження можуть базуватися як на статистичних підходах, так і на машинному навчанні, що підвищує точність і швидкість реагування.

До інструментів мінімізації кредитних ризиків належать і процедури стрес-тестування, які дають змогу визначити стійкість портфеля до шоківих змін зовнішнього середовища. У банках застосовуються макроекономічні, галузеві та інституційні сценарії, які дають змогу оцінити, як зміниться рівень

дефолтів та обсяг необхідних резервів у випадку негативного розвитку подій. Стрес-тестування інтегроване у процес планування капіталу та управління балансом, відіграючи важливу роль у визначенні достатності капіталу для покриття можливих збитків.

Додатковим напрямом зниження ризиків є впровадження механізмів реструктуризації заборгованості. Реструктуризація дозволяє банку повернути хоча б частину кредиту шляхом зміни умов погашення, продовження строків, зміни графіка платежів або застосування інших методів, що дають змогу позичальнику відновити платоспроможність. Сучасні банки використовують ризик-орієнтований підхід до реструктуризації, де рішення ухвалюється на основі оцінки очікуваних кредитних збитків та прогнозних фінансових потоків клієнта. Такий підхід дає змогу зменшити втрати та уникнути повного списання боргу.

Цифровізація банківського сектору значно впливає на розвиток методів управління кредитними ризиками. Використання великих масивів даних, автоматизованих скорингових систем, алгоритмів Machine Learning та штучного інтелекту змінює підходи до кредитування як фізичних, так і юридичних осіб. Багато банків інтегрують моделі поведінкового скорингу, що враховують дані щодо транзакційної активності клієнтів, їх фінансових звичок та соціально-економічних характеристик. Такі інструменти дають змогу значно підвищити точність прогнозування ризиків, зменшити ймовірність шахрайства та скоротити кількість непрацюючих кредитів.

Паралельно важливим елементом зниження ризиків є вдосконалення внутрішніх процесів та корпоративного управління. У банках формується культура ризик-менеджменту, де відповідальність за управління ризиками розподіляється на всіх рівнях організації. Впровадження трирівневої системи контролю, де перша лінія відповідає за безпосереднє управління ризиками, друга — за моніторинг і розробку політик, а третя — за аудит, сприяє мінімізації помилок та підвищує якість управлінських рішень.

Ефективним методом зниження кредитних ризиків є також використання інструментів передачі ризиків. Банки застосовують сек'юритизацію, страхування кредитних портфелів, гарантії та поручительства, а також кредитні деривативи. Такі інструменти дозволяють зменшити навантаження на капітал, забезпечити перерозподіл ризиків та оптимізувати структуру активів.

Важливу роль відіграє співпраця з кредитними бюро та використання інформаційних баз, що містять дані про кредитну історію клієнтів. Вона зменшує інформаційну асиметрію, сприяє прозорості ринку кредитування і дозволяє банкам уникати видачі кредитів позичальникам з високим рівнем ризику. Завдяки системам кредитних історій банк отримує доступ до інформації щодо попередніх прострочень, активних зобов'язань та виконання фінансових контрактів клієнтами, що значно підвищує точність оцінки ризику.

У сучасних умовах банки також інтегрують методи ESG-аналізу у процес оцінки кредитних ризиків. Екологічні, соціальні та корпоративні фактори стають важливою складовою оцінки стабільності бізнесу позичальника та його здатності виконувати фінансові зобов'язання. Позичальники, які не відповідають критеріям ESG, можуть бути більш схильні до ризиків, що зумовлює необхідність їх детального аналізу [10, с. 635].

Сучасні методи мінімізації кредитних ризиків охоплюють не лише аналітичні та організаційні інструменти, а й механізми адаптивного управління, які дозволяють банкам гнучко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Використання прогнозних моделей, аналізу сценаріїв розвитку ринку та машинного навчання дає змогу формувати кредитну стратегію, яка враховує потенційні ризики завчасно. Банки дедалі частіше впроваджують системи динамічного ціноутворення кредитів, у яких процентна ставка залежить від індивідуального рівня ризику клієнта. Це сприяє вирівнюванню структури ризиків та формує більш стійку модель управління портфелем.

Таким чином, сучасні інструменти мінімізації кредитних ризиків являють собою комплекс взаємопов'язаних підходів, які охоплюють усі стадії

кредитного процесу: від попередньої оцінки кредитоспроможності до управління проблемною заборгованістю. Банки застосовують широкий спектр методів, які спрямовані на запобігання ризикам, їх ідентифікацію, оцінку та мінімізацію. Поєднання аналітичних моделей, цифрових технологій, організаційних структур та фінансових механізмів забезпечує створення гнучкої системи управління кредитними ризиками, здатної адаптуватися до зовнішніх викликів та зменшувати ймовірність виникнення збитків. Ефективність цих інструментів значною мірою залежить від якості даних, рівня автоматизації та компетентності персоналу, що підкреслює важливість постійного вдосконалення ризик-менеджменту відповідно до сучасних світових практик.

Ефективне управління кредитними ризиками є ключовою передумовою забезпечення стабільності та надійності банківської системи, а також необхідною умовою сталого функціонування комерційних банків в умовах високої конкуренції та мінливої макроекономічної кон'юнктури. Сучасна банківська практика передбачає формування багаторівневої структури інструментів мінімізації ризиків, які охоплюють як превентивні заходи, спрямовані на запобігання виникненню проблемних кредитів, так і коригувальні дії, покликані компенсувати потенційні втрати. До найбільш результативних методів зниження рівня кредитного ризику належать диверсифікація кредитного портфеля, посилення вимог до забезпечення, система лімітування та формування резервів, а також використання автоматизованих інформаційно-аналітичних систем моніторингу. Кожен із цих інструментів виконує специфічну функцію, проте їх поєднання формує цілісний механізм, що підвищує стійкість банку до непередбачуваних змін фінансового середовища.

У практиці комерційних банків диверсифікація кредитного портфеля відіграє фундаментальну роль, адже вона дозволяє зменшити залежність від окремих позичальників, галузей економіки чи регіонів. Економічна логіка такого підходу ґрунтується на тому, що ризик несплати кредиту має

індивідуальну природу і може бути суттєво модифікований за рахунок структурування портфеля, у межах якого слабкі або нестабільні сегменти компенсуються більш надійними. Банківська діяльність традиційно пов'язана з високим рівнем кредитного ризику, який виникає внаслідок погіршення фінансового стану позичальників, економічних диспропорцій, політичної нестабільності, а також інших зовнішніх та внутрішніх факторів. Тому диверсифікація спрямована на створення збалансованої сукупності активів, мінімально чутливої до локальних негативних коливань. Водночас цей інструмент має межі ефективності, які визначаються рівнем концентрації ринку, структурою попиту на кредитні ресурси та доступністю інформації для банку.

Диверсифікація може здійснюватися за кількома напрямками, серед яких найважливішими вважаються розподіл кредитних вкладень за галузями, розмірами позик, типами позичальників, строками кредитування та регіональною приналежністю. Галузева диверсифікація ґрунтується на оцінці циклічності розвитку окремих секторів економіки та їх спроможності стабільно генерувати грошові потоки для обслуговування боргових зобов'язань. У банківській практиці зазвичай уникають надмірної концентрації кредитів у галузях із високою волатильністю або значним рівнем регуляторної невизначеності. Наприклад, аграрний сектор може бути ризиковим у періоди несприятливих погодних умов, тоді як металургійна промисловість є чутливою до змін світової кон'юнктури. Оптимальне розподілення кредитних вкладень між різними галузями забезпечує зниження ймовірності одночасного зростання проблемних кредитів у всьому портфелі.

Диверсифікація за розмірами позик також має важливе значення, оскільки великі кредити становлять значно вищий ризик у разі дефолту, ніж дрібні й середні. Банки прагнуть забезпечити таку структуру, у межах якої частка великих позичальників не перевищує встановлених нормативів, а їх потенційний вплив на фінансові результати є контрольованим. З іншого боку, кредитування малого та середнього бізнесу дає змогу створити широку та

розподілену базу позичальників, що суттєво зменшує ризик концентрації. Регіональна диверсифікація, у свою чергу, мінімізує вплив локальних економічних шоків, політичних конфліктів чи інфраструктурних проблем, що можуть негативно позначитися на платоспроможності позичальників певного регіону [12, с. 50].

Однак навіть найретельніша диверсифікація портфеля не може повністю усунути кредитний ризик, тому серед ключових інструментів його мінімізації важливе місце займає посилення вимог до забезпечення. Забезпечення виступає формою гарантування повернення кредиту і є основним способом покриття ризиків у разі неплатоспроможності позичальника. Сучасна банківська практика передбачає встановлення чітких стандартів щодо оцінки ліквідності, ринкової вартості та юридичної чистоти застави. Забезпечення має виконувати функцію фінансового буферу, здатного компенсувати банк можливі збитки при несприятливих сценаріях. Вимоги до забезпечення зростають пропорційно до рівня ризиковості операцій: для позичальників зі слабким фінансовим станом банки використовують додаткове або підвищене забезпечення, включаючи кілька типів застави, поруки або гарантії.

Оцінка вартості застави повинна ґрунтуватися на принципах об'єктивності, реалістичності та врахування ринкових коливань. Найбільш поширеними видами забезпечення є нерухомість, обладнання, транспортні засоби, цінні папери, майнові права та депозитні кошти. Ліквідність цих активів визначається можливістю швидкого їх продажу за ринковою вартістю. Банки майже завжди застосовують дисконт до ринкової вартості забезпечення, що дозволяє компенсувати можливе зниження ціни у випадку примусового продажу. Ефективність забезпечення значно підвищується, коли банк здійснює регулярний моніторинг його стану, перевіряє збереження та наявність активів, а також контролює дотримання позичальником умов кредитного договору.

Лімітування кредитних операцій є ще одним важливим інструментом зниження рівня ризиків. Ліміти встановлюються на різні категорії

позичальників, галузі, країни, продукти або окремі види кредитних операцій. Основна мета лімітування полягає в попередженні надмірної концентрації ризику та забезпеченні дотримання внутрішніх стандартів прийняттого рівня ризиковості. Для окремих клієнтів застосовуються індивідуальні ліміти кредитування, які враховують фінансовий стан, кредитну історію, рівень забезпечення та інші фактори. У банківській практиці особливу увагу приділяють визначенню лімітів на пов'язаних осіб та великих позичальників, адже їх неплатоспроможність може створити істотні фінансові проблеми для банку.

Узагальнюючи викладене, можна відзначити, що сучасні методи мінімізації кредитних ризиків утворюють взаємодоповнювальну систему, у межах якої диверсифікація портфеля зменшує концентрацію ризику, забезпечення створює матеріальний буфер безпеки, лімітування та резервування формують нормативно-фінансову основу управління ризиками, а автоматизовані системи моніторингу забезпечують своєчасність і точність управлінських рішень. Їх комплексне застосування дозволяє банку не лише запобігати виникненню проблемних кредитів, а й знижувати масштаб можливих збитків у разі негативних сценаріїв, що є ключовою передумовою стабільності та надійності сучасної банківської системи.

3.2. Впровадження інноваційних ризик-орієнтованих методів у діяльності банків

Сучасний етап розвитку банківської системи характеризується глибинною цифровою трансформацією, яка кардинально змінює підходи до управління кредитними ризиками та формує нові умови функціонування фінансових інституцій. Наявність масштабних масивів даних, розвиток аналітичних методів, застосування алгоритмів машинного навчання та інтелектуальних систем аналізу надають банкам можливість формувати більш точні та адаптивні моделі оцінювання ризику, істотно підвищуючи якість

кредитних рішень. Зміна технологічної парадигми супроводжується також еволюцією бізнес-процесів, які переходять у цифровий формат, вимагаючи від банків нових механізмів ідентифікації, моніторингу та контролю ризиків. У цьому контексті впровадження інноваційних ризик-орієнтованих інструментів стає ключовим чинником конкурентоспроможності та стійкості фінансових установ.

Одним із найважливіших напрямів модернізації системи управління кредитними ризиками є використання технологій машинного навчання та Big Data у процесах скорингу та прогнозування ймовірності дефолту позичальників. Традиційні моделі кредитного скорингу, які ґрунтувалися на лінійних статистичних методах, таких як логістична регресія, залишаються важливим компонентом оцінювання ризику, проте їхня здатність до врахування складних нелінійних залежностей є обмеженою. На відміну від них, алгоритми машинного навчання дозволяють аналізувати багатовимірні набори даних, що включають не лише фінансові показники, але й поведінкові, соціально-демографічні, транзакційні характеристики клієнтів, а також зовнішні макроекономічні параметри. Це дозволяє створювати точніші моделі прогнозування, які здатні швидко адаптуватися до змін ринкового середовища [11, с. 51].

Використання технологій Big Data у банківському ризик-менеджменті дає можливість працювати з масивами інформації, що формуються у реальному часі та відображають широке коло аспектів діяльності позичальників. Банки отримують доступ до даних із цифрових платформ, соціальних мереж, платіжних систем, мобільних застосунків, що дозволяє значно деталізувати профілі клієнтів та формувати їхні прогностичні моделі. Крім того, алгоритми обробки великих даних здатні виявляти приховані патерни поведінки, які можуть свідчити про потенційні проблеми з платоспроможністю, шахрайські дії чи підвищення ризиків у певних сегментах кредитного ринку. Таким чином, застосування Big Data не лише підвищує

якість оцінювання кредитоспроможності, а й створює можливості для проактивного управління ризиками.

Машинне навчання у сфері скорингу включає застосування різних алгоритмів, зокрема дерев рішень, випадкових лісів, градієнтного бустингу, нейронних мереж, методів кластеризації та гібридних моделей. Ці алгоритми дозволяють ідентифікувати складні взаємозв'язки між змінними, які не можуть бути враховані лінійними моделями, а також забезпечують високу точність класифікації позичальників за рівнями ризику. Нейронні мережі, зокрема глибокі навчальні моделі, демонструють особливо високу ефективність у задачах прогнозування дефолту завдяки здатності до самонавчання й обробки нелінійних структур даних. Однак їх використання пов'язане з певними викликами, такими як «прозорість» моделей та необхідність пояснюваності рішень, що ускладнює їх інтеграцію в регуляторно-контрольні процеси банків [13, с. 62].

У контексті оцінки кредитних ризиків особливого значення набуває використання поведінкового скорингу, який аналізує транзакційні та поведінкові дані клієнтів під час користування банківськими продуктами. Такі моделі дозволяють прогнозувати ризики на різних етапах кредитного циклу, від початкового аналізу до моніторингу виконання зобов'язань. Розвиток цифрових каналів обслуговування значно розширює інформаційну базу поведінкового скорингу, забезпечуючи банкам доступ до даних про регулярність операцій, структуру витрат, частоту користування послугами та інші параметри, що характеризують фінансову поведінку позичальника.

Одночасно з розширенням використання аналітичних алгоритмів зростає значення цифрового банкінгу як середовища формування нового профілю кредитного ризику. Перехід банків до дистанційних моделей взаємодії з клієнтами, розвиток мобільних застосунків, онлайн-банкінгу, цифрових платформ і фінтех-рішень формує нові ризики, пов'язані з кібербезпекою, ідентифікацією, верифікацією та якістю даних. У цифровому середовищі клієнти мають можливість отримувати кредити за спрощеними

процедурами, часто без фізичної присутності в банку, що прискорює процес кредитування, але одночасно підвищує ймовірність шахрайства та інших форм зловживань.

Кредитний ризик у цифровому банкінгу має специфічні риси, які відрізняють його від традиційних ризиків. Однією з них є інформаційна асиметрія, пов'язана з обмеженим набором первинних даних, що отримуються під час онлайн-ідентифікації клієнта. Хоча банки широко застосовують біометричні технології, системи електронної ідентифікації та верифікації, ризик надання недостовірної інформації залишається суттєвим. Крім того, онлайн-кредитування часто спрямоване на сегмент з підвищеною ризиковістю, який не завжди підпадає під рамки традиційних моделей оцінювання платоспроможності. Це формує потребу у створенні адаптивних моделей ризик-менеджменту, здатних враховувати змінні поведінкові патерни, особливості цифрової активності клієнтів та специфіку ринку електронних фінансових послуг [26, с. 473].

Особливого значення в управлінні кредитними ризиками цифрового банкінгу набувають системи штучного інтелекту, які забезпечують автоматизовану ідентифікацію нетипових транзакцій, аналіз ризикової поведінки та попередження потенційних збитків. Такі системи здатні у режимі реального часу здійснювати моніторинг кредитного портфеля, виявляти аномальні операції та сигналізувати про можливі прояви шахрайства або недобросовісної поведінки клієнтів. У контексті цифрової трансформації банківського сектору технології машинного навчання дедалі частіше інтегруються у централізовані системи ризик-менеджменту, формуючи комплексний підхід до управління ризиками, що поєднує традиційні й інноваційні методи.

Поряд з цим важливим напрямом розвитку є формування системи ризик-менеджменту, здатної ефективно реагувати на зміни в регуляторному середовищі. Міжнародні стандарти, зокрема Базель III та очікувані зміни в рамках Базель IV, передбачають посилення вимог до якості ризик-

менеджменту, інтеграції моделей очікуваних кредитних збитків та підвищення прозорості банківських операцій. У контексті таких вимог інноваційні цифрові технології дають змогу адаптувати внутрішні політики банків до нових регуляторних рамок, забезпечуючи підвищення точності прогнозування ризиків та покращення якості звітності [30].

Питання перспектив розвитку ризик-менеджменту в Україні набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю забезпечення стійкості банківської системи в умовах високої макрофінансової нестабільності та значного рівня зовнішніх ризиків. Українські банки вже демонструють активне впровадження сучасних цифрових рішень, проте потенціал технологічного розвитку ризик-менеджменту залишається значним. Подальша модернізація систем оцінювання кредитних ризиків вимагатиме інтеграції національних банків до глобального цифрового простору, посилення співпраці з фінтех-сектором, розширення доступу до альтернативних джерел даних та удосконалення внутрішніх моделей аналізу.

Особливо важливою є розбудова системи макропруденційного нагляду, здатної враховувати сучасні ризики цифрової економіки. Зростання обсягу цифрових операцій, розвиток платформного фінансування та поява нових бізнес-моделей формують потребу в адаптації регуляторної системи до нових викликів. Центральний банк повинен активно просувати вимоги щодо використання сучасних підходів до оцінювання ризиків, сприяти розвитку інформаційної інфраструктури та забезпечувати відкритість ринкових даних для банківської спільноти.

На рівні банківських інституцій перспективами розвитку ризик-менеджменту є розширення використання інтелектуальних систем підтримки ухвалення рішень, автоматизація операційних процесів, застосування систем прогнозування аналітики та впровадження високорівневих моделей стрес-тестування. Ці моделі повинні враховувати не лише макроекономічні змінні, але й фактори кіберризиків, зміни поведінки клієнтів, технологічні збої та інші сучасні ризики цифрової економіки.

Таким чином, впровадження інноваційних ризик-орієнтованих методів у діяльності банків є закономірним етапом розвитку системи управління кредитними ризиками, що відповідає глобальним тенденціям цифровізації фінансового сектору. Поєднання технологій машинного навчання, великих даних, сучасних цифрових інструментів та вдосконалених підходів до ризик-менеджменту формує основу для створення ефективної, адаптивної та стійкої системи управління кредитними ризиками, здатної забезпечити стабільність банківської діяльності в умовах підвищеної невизначеності. Перспективи розвитку українського ризик-менеджменту визначаються здатністю фінансових установ до інтеграції інноваційних технологій, удосконалення внутрішніх процесів, підтримання високих стандартів аналітики та відповідності міжнародним регуляторним вимогам.

ВИСНОВКИ

Управління кредитними ризиками є фундаментально важливою складовою діяльності комерційних банків, оскільки кредитні операції становлять основну частину їхніх активів і водночас є джерелом підвищеної небезпеки втрат. У сучасних економічних умовах, що характеризуються високою волатильністю фінансових ринків, нестабільністю макроекономічного середовища та зростанням конкуренції, роль ефективного ризик-менеджменту лише зростає. Банки вимушені адаптувати свої підходи до оцінки та мінімізації кредитних ризиків, застосовуючи більш точні, технологічні та гнучкі інструменти, що дозволяють не просто реагувати на проблемні ситуації, а й запобігати їх виникненню.

Сучасні підходи до управління кредитними ризиками базуються на інтеграції міжнародних стандартів, розвитку аналітичних моделей та автоматизації процесів. Впровадження принципів Базельських угод істотно змінило підхід банків до оцінки якості активів і визначення потреб у капіталі. Банки, що працюють відповідно до цих стандартів, змушені приділяти значну увагу внутрішнім рейтингам, точності оцінки ймовірності дефолту, структуруванню портфеля за рівнями ризику, а також прозорості внутрішніх процедур. Це сприяє підвищенню стійкості фінансової системи, але одночасно вимагає від банків високого рівня технологічної оснащеності та кадрової підготовки.

Технологічний прогрес відіграє ключову роль у вдосконаленні процесів ризик-менеджменту. Використання скорингових систем, машинного навчання, штучного інтелекту та аналізу великих даних дозволяє виявляти приховані закономірності у поведінці позичальників, оцінювати ризики з

більшою точністю та зменшувати людський фактор у прийнятті рішень. Такі системи здатні оперативно реагувати на зміни інформації про клієнтів, формувати індикатори раннього попередження, а також значно прискорювати процеси кредитування. У результаті цього банки можуть мінімізувати не лише ймовірність неповернення кредитів, а й власні операційні витрати.

Разом із технологічними інструментами не менш важливою залишається організаційна складова управління ризиками. Ефективна система передбачає чітко структуровану модель управління, де підрозділ ризик-менеджменту є незалежним, а процес прийняття рішень – прозорим та контрольованим. Важливе місце займає постійний моніторинг виданих кредитів, оскільки фінансовий стан позичальника може змінюватися під впливом внутрішніх та зовнішніх обставин. Своєчасне виявлення ознак погіршення платоспроможності дозволяє банку застосувати заходи реструктуризації, перегляду умов договору чи посилення контролю, що зменшує ймовірність переходу кредиту у категорію проблемних.

Методи мінімізації кредитних ризиків залишаються різноманітними та взаємодоповнювальними. Забезпечення, страховий захист, диверсифікація портфеля, лімітування, резервування – усе це інструменти, що дають змогу банку зменшувати ризиковість своїх активів і забезпечувати стабільність діяльності. Разом із тим їх ефективність залежить від здатності банку адекватно оцінювати макроекономічну ситуацію, оскільки зовнішні фактори можуть значно впливати на якість кредитного портфеля. Підвищена інфляція, валютні коливання, зміни у регуляторній політиці чи геополітичні ризики часто стають рушійними силами зростання неплатоспроможності позичальників, що вимагає застосування стрес-тестування та сценарного аналізу.

Ефективний ризик-менеджмент не зводиться лише до зменшення втрат, а стає важливою складовою стратегічного управління банком, визначаючи його позиції на ринку, рівень довіри клієнтів та інвесторів, а також здатність протистояти зовнішнім шокам. Банки, що впроваджують інноваційні

технології, дотримуються міжнародних стандартів та підтримують високий рівень професійної компетентності персоналу, отримують істотні конкурентні переваги і забезпечують довгострокову стабільність своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. Гроші та кредит: навч. посіб. Львів: Магнолія. 2014. 368 с
2. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія. К. : КНТУ, 2009. 754 с.
3. Бобиль В. Управління банківськими ризиками в умовах фінансової кризи: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 203 с.
4. Вовчак О.Д., Сенищ П.М., Канцір І.А. Системні ризики банківського та реального секторів національної економіки в контексті забезпечення фінансової стабільності. *Європейські перспективи*. 2017. № 2. С. 5–15.
5. Водяницька О.В., Соколова Н.В., Серьогін С.С. Особливості управління банківськими ризиками. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 16. С. 700–704. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-16-2018.pdf#page=700>
6. Демчук Н.І., Абахтімова А.А. Управління банківськими ризиками. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 24. Ч.1. С. 117-119.
7. Дибя М.І., Стукан І.Ю. Динамічний індикатор ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 15–21
8. Довгань Ж.М. Розвиток банківських екосистем: ризики і перспективи. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5-6. С. 158–164.
9. Дубина М. В., Тарасюк Г. М. Сучасні методи оцінювання кредитоспроможності позичальників. *Економіка та держава*. 2022. №1. С. 22–27.
10. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Економіка і суспільство*. 2019. Вип 20. С. 635–642.

11. Забчук Г., Івашук О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1—2. С. 50—61.
12. Коротя О. В. Управління кредитними ризиками в банках: міжнародний досвід та українська практика. *Фінанси України*. 2021. №3. С. 45—60.
13. Криклій О. А. Актуальні питання підвищення кіберстійкості банків. Глобальні тенденції в економіці, фінансах та управлінні : матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (Одеса, 2 жовтня 2020 року). Одеса: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 61—63.
14. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: схв. Постановою Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text>
15. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text
16. Національний банк України. Статистика банківської системи України. URL: <https://bank.gov.ua>
17. Незалежна асоціація банків України. https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/070220197304.pdf?v=5
18. Примостка Л. О. Довіра до банків: формування та відновлення. *Фінанси, облік і аудит*. Збірник наукових праць. Київ: Національний економічний університет ім. В. Гетьмана. 2016. Вип. № 1 (27). с. 65-79.
19. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
20. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова №97 від 30.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
21. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління Національного Банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>

22. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
23. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління НБУ №351 від 30.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
24. Сорока Т. М. Інновації в управлінні ризиками банківської діяльності. *Банківська справа*. 2023. №2. С. 14–21.
25. Шаповал О. А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Київ, 2017. 261 с
26. Шептуха О. Сучасний стан та проблеми банківської ліквідності в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 3 (20). С.468–473.
27. Adeabah D. Reputational risks in banks: A review of research themes, frameworks, methods, and future research directions. *Journal of Economic Surveys*, Wiley Blackwell. 2023. Vol. 37 (2). P. 321–350. URL: <https://ideas.repec.org/a/bla/jecsur/v37y2023i2p321-350.html>
28. Bank for International Settlements. Official Publications. URL: <https://bis.org>
29. Basel Committee on Banking Supervision. URL: <https://www.bis.org/bcbs/index.htm>
30. Chockalingam A., Dabadghao S., Soetekouw R. Strategic risk, banks, and Basel III: estimating economic capital requirements. *Journal of Risk Finance*. 2018. № 19(3). С. 225–246. DOI: <https://doi.org/10.1108/JRF-11-2016-0142>
31. Credit Risk Analytics Hub. URL: <https://creditriskanalytics.com>
32. European Central Bank. Statistical Data Warehouse. URL: <https://sdw.ecb.europa.eu>
33. Greuning H., Brajovic-Bratanovic S. Analyzing banking risk: a framework for assessing corporate governance and risk management. 2022. URL: <https://policycommons.net/artifacts/2232409/analyzing-banking-risk/2990081/>
34. Pradita A., Geraldina I.. The Potential Impact of Currency Risk on Bank Performance. *International Journal of Accounting, Finance and Business (IJAFB)*. 2019. № 4(24). С. 32–41. URL: <https://www.researchgate.net/>

publication/338217803_The_Potential_Impact_of_Currency_Risk_on_Bank_Performance

35. Ross B. Emmett. Reconsidering Frank Knight's Risk, Uncertainty, and Profit. *The Independent Review*. 2020. Vol. 24. No. 4. P. 533–541. URL: <https://www.jstor.org/stable/48583520>

36. Tunmise Adewale. Future Proofing Banking The Role of AI in Comprehensive *Risk Management*. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/382485949_Future_Proofing_Banking_The_Role_of_AI_in_Comprehensive_Risk_Management

37. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org>

